

CENTAR ZA ZAŠTITU I RESTAURACIJU BIBLIOTEČKE GRADE

CENTER FOR PROTECTION AND RESTORATION OF LIBRARY MATERIALS

Azamina Njuhović

Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH
azamina@nub.ba

UDK 025.85:027.54(497.6)

Summary

NUBBiH 1999 has started a project of the establishment and equipment of the Center for protection and restoration of library material and documentary cultural heritage. Thanks to the persistence of the NUBBiH and National Library of Spain, with financial support AECI / the Spanish Agency of International Cooperation as well as the organization PazAhora from Madrid on the 5 November 2001 the Center was opened.

Zaštita i restauracija kulturnog naslijeđa, jedna je od esencijalnih aktivnosti u svakom društvu, a u našem je posebno izražena potreba za tim aktivnostima. I dok se u svijetu biblioteka građa zaštićuje prenosom na druge medije CD romove, DVD, digitalizira i daje na korištenje u novoj formi, u našoj zemlji nažalost krećemo od samih početaka zaštite. Rekonstrukcija uništenog i izgubljenog materijala je prvi korak, a tek nakon toga restauracija i prezervacija onog što se uspjelo sačuvati u proteklom periodu. Nakon ratnih razaranja i oštećenja, kulturno blago Bosne i Hercegovine nalazi se u veoma teškoj situaciji. Porušeni i devastirani objekti, uništene kolekcije, spaljene knjige samo su mali dio duge liste kulturno-historijskog naslijeđa koje je uništeno ili mu prijeti dalje uništenje. Izgorjela i porušena zgrada Vijećnice u kojoj se nalazila Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH, najbolji je svjedok tog uništenja. Ipak i pored svih teškoća, Nacionalna i univerzitetska biblioteka želeći da spasi prošlost, sačuva sadašnjost i daje za budućnost kroz svoje kolekcije, shvatajući značaj i neohodnost zaštite i restauracije dokumentarnog naslijeđa, pokrenula je 1999 godine projekat osnivanja i opremanja Centra za zaštitu i restauraciju bibliotečke građe. Zajedničkim naporima Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH i Nacionalne biblioteke

Španije, uz finansijsku podršku AECI - The Spanish Agency of International Cooperation i nevladine organizacije Paz Ahora iz Madrida, 5 novembra 2001 godine u Sarajevu je otvoren Centar za zaštitu i restauraciju bibliotečke građe – NUBBiH. Centar je opremljen najnovijim mašinama, alatima i materijalima iz oblasti prezervacije i restauracije dokumenta u skladu sa svjetskim standardima.

Centar je svečano otvorio Rafael Valle Garagori, ambasador Španije u BiH. Ambasador Garagori je istakao da je ovaj Centar opremljen po najnovijim tehnološkim dostignućima, te da je to značajan doprinos u očuvanju historijske baštine u BiH. Tom prilikom, idejni tvorac i inicijator ovog projekta, direktor NUBBiH prof.dr. Enes Kujundžić je rekao: "Ovaj kvalitetno opremljen laboratorij, od izuzetnog je značaja kada je u pitanju zaštita dokumentarnog naslijeđa u BiH, koje je danas u kritičnoj situaciji", istovremeno izrazivši nadu da će ovakve ili slične laboratorije biti otvorene i u drugim gradovima BiH. Posebno treba istaći da su realizaciju ovog projekta podržali Federalno ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta te Soros fondacija BiH.

Da bi se u Centru obavljali složeni zahvati na prezervaciji i konzervaciji građe, bilo je potrebno obučiti osoblje koje će taj posao stručno obavljati. Kao jedan od prioritarnih ciljeva projekta o uspostavljanju centra bila je i obuka kadra. Pod stručnim nadzorom gospodina Arsenija Sancheza Hernampereza, restauratora Nacionalne biblioteke Španije, dva zaposlenika NUB su prošla složenu obuku za rad u Centru. Gospodin Sanchez je osmislio i imlementirao plan smještaja donirane opreme u postojeće objekte, te bio od neprocjenjive pomoći za konačnu realizaciju ovog projekta. Sa velikom stručnošću i entuzijazmom obučavao je dva naša djelatnika za budući samostalan rad, te održao više predavanja iz oblasti primarne zaštite bibliotečkog materijala za sve djelatnike NUBBiH. Zahvaljujući prije svega njegovom iskustvu, stručnosti i zalaganju kompletan donirani materijal za zaštitu je prvoklasne kvalitete i od primarnog značaja za Centar. Permanentno obrazovanje i dalje usavršavanje djelatnika u svjetskim centrima za edukaciju konzervatora dokumentarnog naslijeđa, je jedan od zadataka i ciljeva NUBBiH, smatrajući ovaj posao od neprocijenjivog značaja za budućnost svojih kolekcija kao dijela kulturno-historijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine

Rad u Centru

Centar za zaštitu i restauraciju se sastoji od dva laboratorija: konzervatorski i knjigovezački laboratorij.

Nakon utvrđivanja činjeničnog stanja materijala koji dođe u laboratorij tj. postavljanja dijagnoze, materijal se prvo šalje u hemijsko-konzervatorski laboratorij. Prvi stepen rada je dezinfekcija, zatim kontrola materijala pomoću mikroskopa da bi se utvrdio sastav materijala a nakon toga slijedi mikroskopsko utvrđivanje prisutnosti fungusa. Slijedeći korak je fizičko čišćenje nečistoća, da bi se spriječilo njihovo uticanje na dalji rad. Poslije čišćenja pristupa se pranju i deacidifikaciji materijala. Obavljene pripremne radnje dozvoljavaju početak konzervatorskog posla. Iako ljudi često misle samo na knjige kada misle o biblioteci, bibliotečke kolekcije sadrže različite vrste materijala. Da bi se konzervatorski posao obavljao uspješno, potrebno je primijeniti poseban tretman zavisno od vrste bibliotečkog materijala kojem je potrebna konzervacija.

Grupe materijala u bibliotekama:

- monografske publikacije
- časopisi i novine
- kartografski materijal rukopisi i arhivi
- zvučni zapis
- mašinski čitljivi zapis
- slike
- doktorske disertacije
- audio vizuelni materijal
- u novije vrijeme Cd-rom i DVD

Vrsta materijala i vrijednost koju pridajemo informacijama koje sadrže materijali određuju nivo daljeg konzervatorskog tretmana, koji je jedan od naskupljih poslova u bibliotekarstvu.

Da bismo izbjegli dolazak bibliotečke građe u konzervatorske radionice, tj. produžili njen vijek trajanja, bibliotekari trebaju prije svega prihvatiti činjenicu da zaštita građe počinje sa njenim dolaskom u biblioteku. Zbog toga je u bibliotekama neophodna edukacija iz oblasti zaštite ne samo za zaposlene na zaštiti materijala, već i svih onih koji dolaze u doticaj sa građom.

Dobro planiranje i strategija zaštite građe, imaju odlučujuću ulogu u bibliotečkom poslovanju i postizanju osnovnih ciljeva bibliotečke struke: prikupljanju, čuvanju i davanju na korištenje bibliotečke građe. Sve ove akcije su usmjerene i na očuvanje kulturnog naslijeđa za budućnost. Zaštita i restauracija bibliotečke građe, znače mnogo više od samog tretmana objekta od štete koja je već načinjena, to je istovremeno i očuvanje kulturnog naslijeđa za budućnost

Prezervacija kao dio ovog posla podrazumijeva sve radnje na prevenciji kulturnog dobra. Ona uključuje

ne samo materijal, već i brigu o okruženju u kojem se on nalazi, uslove njegovog korištenja, pa i planiranje prenosa materijala na drugi medij.

Preventivna konzervacija podrazumijeva sve radnje u zaustavljanju oštećenja i prevenciji štete kulturnog naslijeđa kroz pružanje optimalnih uslova skladištenja, izlaganja, korištenja i rukovanja.

Rekonstrukcija je još jedan od načina da se sačuva dokumentarno naslijeđe, preduzimajući sve da se nanovo stvore kolekcije u cjelini ili nadoknadi dio kolekcije koji nedostaje.

Restauracija podrazumijeva sve aktivnosti usmjerene na izmjeni postojećih materijala, da bi se vratili u prvobitno stanje prije oštećenja i nastale štete.

Znači rekonstrukcija i restauracija bibliotečke građe u Bosni i Hercegovini će značiti ponovno uspostavljanje kulturne vrijednosti kulturnog naslijeđa.

Imajući u vidu specifičnost stanja bibliotečkih kolekcija NUBiH koje su u ratu bile izložene svim vrstama uništenja, od vatre, vode, vlage, insekata, glodara do premještanja sa više lokacija, Centar će u početku napraviti plan i program prezervacije i konzervacije samo za fondove NUB.

U posebno teškom stanju su kolekcije Odjeljenja specijalnih i rijetkih knjiga, te će one biti prioritet Centra za zaštitu kao posebno vrijedno kulturno naslijeđe od interesa za državu i njene građane. Sa daljim razvojem i planiranim povećanjem osoblja i obima poslova Centar za zaštitu će pružati usluge i drugim bibliotekama BiH. Trenutno se rade informativno - edukativni materijali za preventivnu zaštitu i uslove smještaja bibliotečke građe koje će biti dostupne svim bibliotekama i bibliotekarima u našoj zemlji.

